

SİLİFKE HALK KÜLTÜRÜNDE POYRAZ

POYRAZ IN SILIFKE FOLK CULTURE

Mehmet ALPTEKİN*

ÖZ: Silifke, Akdeniz Bölgesi'nin Taşeli Bölümü'nde yer almaktadır. İlçe, doğuda Erdemli, batıda Mut ve Gülnar ilçeleri, kuzeyde Karaman ili ve Konya'nın Ereğli ilçesi; güneyde ise Akdeniz ile çevrilidir. İlçe, önemli yol güzergâhları üzerinde yer alıp Mersin'i İç Anadolu Bölgesi'ne bağlamaktadır. İlçenin Akdeniz'e ve İç Anadolu Bölgesi'ne sınırı olması bitki örtüsü çeşitliliğini artırmıştır. Aynı şekilde yöre, konumu sayesinde hayvancılık, tarım, turizm, yaylacılık, iklim özellikleri vb. yönlerden de zengindir. Ancak ilçenin konumunun sağladığı fırsatlar yanında olumsuz durumları da söz konusudur. Bunların belki de en önemlisi İç Anadolu Bölgesi'nden Göksu vadisini takip ederek Akdeniz'e ulaşan bir rüzgâr türü olan poyrazdır. Çalışmada, poyrazın halk kültürü üzerindeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır ve çalışma Mersin'in Silifke ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada veriler görüşme yöntemi ve doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Çalışma sonucunda Silifke halk kültüründe önemli bir yere sahip olan poyrazın hayvancılıktan ziraata, mimariden halk sağlığına, halk inanışlarından halk edebiyatı ürünlerine kadar birçok folklorik öğede kendisine yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Silifke, Göksu vadisi, halk kültürü, poyraz, tespit.

ABSTRACT: Silifke is located in the Taşeli Section of the Mediterranean Region. The district is surrounded by Erdemli in the east, Mut and Gülnar districts in the west, Karaman province and Konya's Ereğli district in the north, and the Mediterranean Sea in the south. The district is located on important road routes and connects Mersin to the Central Anatolia Region. The fact that the district borders the Mediterranean and the Central Anatolia Region has increased the diversity of vegetation. Likewise, thanks to its location, animal husbandry, agriculture, tourism, transhumance, climate characteristics, etc. It is also rich in aspects. However, in addition to the opportunities provided by the district's location, there are also negative situations. Perhaps the most important of these is the north-eastern wind (poyraz), which is a type of wind that reaches the Mediterranean by following the Göksu valley from the Central Anatolia Region. The study aimed to determine the effect of northerly wind (poyraz) on folk culture and the study was limited to the Silifke district of Mersin. In the study where qualitative research method was adopted, data were obtained by interview method and document review. As a result of the study, it was concluded that the northern wind (poyraz), which has an important place in Silifke folk culture, finds a place in many folkloric elements, from animal husbandry to agriculture, from architecture to public health, from folk beliefs to folk literature products.

Keywords: Silifke, Göksu valley, folk culture, north-eastern wind (poyraz), detection.

* Doç. Dr.-Kilis 7 Aralık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Kilis-meh.alptekin@hotmail.com (Orcid: 0000-0003-2387-2576)

Giriş

İklim, bir bölgenin hava yapısının genel adıdır. “İklim, bir yerde uzun bir süre boyunca gözlemlenen sıcaklık, nem, hava basıncı, rüzgâr, yağış, yağış şekli gibi meteorolojik olayların ortalamasına verilen addır.” (URL-1). Bir bölgenin iklim yapısının oluşmasında sıcaklık, nem, rüzgâr, yağış şekli vb. unsurların etkisi vardır. Ancak bazı bölgelerin iklim yapısının oluşmasında bu unsurlardan biri veya birkaçı diğerlerine göre daha öne çıkabilir. Akdeniz Bölgesi’nde yer almasına rağmen bölgedeki diğer yerlere göre Silifke’de farklı bir iklim özelliği söz konusudur. Göksu vadisi aracılığıyla Akdeniz’in ılık havası İç Anadolu’ya, İç Anadolu’nun serin havası da Akdeniz’e taşınmaktadır. Vadide oluşan bu hava akımı Silifke’nin iklimini şekillendirmiştir.

Toroslarda başlayan poyraz, doğrudan Akdeniz’e ulaşmamaktadır. Göksu nehrinin oluşturduğu vadi poyrazın esiş yönünü belirlemektedir. “Yörede oluşan rüzgârlar, genellikle kara ve denizin farklı ısınması sonucu oluşan basınç farklarından meydana gelmektedir. Sahada Göksu nehri ve kollarının oluşturduğu kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan vadi olukları rüzgârların kanalize olarak estiği alanlardır. Bu vadilerden kanalize olan rüzgârlar, Toros Dağları’nı geçerek Akdeniz’e ulaşır.” (Sarıbaş, 2009: 18). Yer şekillerinden dolayı yörede rüzgârların yönü kuzeybatı-güneydoğu istikametindedir. Rüzgârlar, Toroslardan aşarak Göksu vadisi üzerinden Akdeniz’e ulaşmaktadır (Yel, 2018: 20).

Poyraz, Türkçe Sözlük’te kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2005: 1623). Silifke ve yöresinde yıl içinde farklı rüzgâr şekilleri görülse de baskın rüzgârın adı poyraz olduğu için halk tarafından diğer rüzgâr türleri de poyraz olarak adlandırılmaktadır. Esiş yönü ve ortaya çıkardığı etkiye göre Silifke halk kültüründe çığ kaldıran, açılın yeli, dağ yeli, sabah yeli, akşam yeli, karayel, kış yeli, meltem, lodos, gamaz, isimleriyle bilinen rüzgâr türleri de vardır (İnceoğlu, 2020: 209-210). Yörede genel olarak poyraz olarak adlandırılan bu rüzgâr türü, yöresel söyleyişteki ağız özelliğine göre Hurma, Sökün Çetrevilli Yörüklerinde “foyras” (Türk Dil Kurumu, 1993a: 1878), İncekum taraflarında (Türk Dil Kurumu, 1993c: 2423) ve Sarıkeçili Yörüklerinde “hoyras” (KK-1) şeklinde de telaffuz edilmektedir.

Esiş yönü, esiş zamanı, ortaya çıkardığı etkiye vb. bakılmaksızın poyraz olarak adlandırılan rüzgâr, genellikle yörede dört mevsim esmektedir. Ancak ilkbaharda esen poyrazın şiddeti diğerlerine göre zayıftır. Kış mevsiminde ise şiddetli estiği anlarda poyrazın hızı 80-90 kilometreyi bulmaktadır (KK-2). Şiddetini en iyi hissettirdiği yerler Göksu vadisi içinde yer alan köyler, Silifke’nin merkez mahalleleri ve ova köyleridir. Göksu vadisinden kanalize olan poyraz, Silifke içerisinden geçtikten sonra ova köyleri üzerinden Akdeniz’e ulaşmaktadır.

Yörede esen en şiddetli poyraz, “kış poyrazı”dır. Kış poyrazı, kış mevsiminde İç Anadolu Bölgesi’ndeki soğuk hava kütesini Akdeniz’e

taşımaktadır. Bu soğuk hava akımının oluşması için öncelikle Silifke'ye yağmur yağması gerekmektedir. "Hava sakin, hiçbir karışık durum yokken, sadece doğuda, deniz üzerinde bulutlanma olursa, arada bir de şimşek çakarsa, sabaha kalmaz, poyraz Silifke'ye inmiş olur." (İnceoğlu, 2020: 207). Silifke'de kış mevsiminde oluşan poyraz, yağmur ile yakından ilişkilidir. "Yağmurun yağmasıyla birlikte Silifkelilerin gözü poyrazı arar. Poyraz esmeye başladığı zaman yaklaşık olarak 40 gün eser ki halkı canından bezdirir. Ağaçların yapraklarını döker, dallarını kırar, tozu dumana katar, kurutucu etkisinden dolayı ciltte çatlamalara neden olur." (KK-2). Kışın esen poyraz, şiddetli estiği için ve aşırı soğuklara neden olduğundan yörenin habitata üzerinde olumsuz etkiye sahiptir.

İkinci poyraz türü, bahar mevsiminde yağmur oluşumuna katkı sağlayan "bahar poyrazı"dır. Bu poyraz, genellikle gece yarısı çıkar ve 3-5 gün eser. Poyraz durduktan sonra hava ılır ve ardından da yağmur başlar. Yöre halkına göre poyraz, yağmurun oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bunun için şu sözü söylerler: "Poyraz yügürür, bulut doğurur." (İnceoğlu, 2020: 207). Yağmur, kış poyrazının oluşmasını sağlarken bahar mevsimindeki poyraz da yağmurun oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bu bilgiler ışığında yağmur ve poyrazın birbirinin oluşumunu desteklediği söylenebilir.

Diğer bir poyraz da yaz mevsiminde esen "yaz poyrazı"dır. Yazın, poyraz gece başlayıp genellikle öğle sonuna kadar eser. Öğleden sonra ise yerini meltem yeline bırakır. Yazın esen poyraz, tozu dumana katarken havada kurutucu etki yaparak nem oranını azaltır. İki-üç gün esmesi sonucunda poyrazın kavurucu etkisi sebze ve meyve bahçelerine zarar verir. Bunun yanında kavurucu sıcak insan sağlığını olumsuz etkilemektedir. Zira Silifke'de yaşayanlar yaz poyrazının esmesiyle baş ağrısı sorunları yaşar. Yazın poyrazın kısa süreli esmesi ise havadaki nemi azaltması yönüyle olumlu bir durumdur. Yaz poyrazının başlaması şöyledir:

"Yazın eğer gece poyraz çıkacaksa ikindinden ormanda bir homurtu başlar. Orman öfkeli bir sesle gürlür. Hışım hışım hışılar. Akşamdan ikinci bir haber salar. Akşam kuzeyden hafif bir yel eser. Poyraz yönünden. Yalın ve sıcakça olur. Uzun sürmez. Ama ardından koca poyraz kütüler." (İnceoğlu, 2020: 205).

Sonbahar mevsiminde esen poyraz, geleneksel halk takviminde göçün habercisidir. Yaylalara göçen Yörükler ve yaylacılar poyrazın başlamasıyla yaylalardan sahile taşınırlar. Sonbahardaki poyrazın şiddeti yazın esen poyraza göre daha fazladır. Bu poyraz, Göksu vadisi köylerinde ve Silifke'de havanın serinlemesine neden olduğu kışın yaklaştığını da haber verir.

Mevsimplere göre farklılık gösteren bir rüzgâr türü olan poyrazın insan hayatını nasıl şekillendirdiğine ve yön verdiğine değindikten sonra insan ve doğa arasındaki ilişkiye değinmek yararlı olacaktır. İnsanoğlu, üzerinde yaşadığı doğadan hiçbir zaman ayrı kalmamış, onunla arasında ayrılmaz bir bağ kurmuştur (Özgün ve Arargüç, 2024: 145). Doğa ile insan arasındaki bu bağ ekolojik dengenin bir parçasıdır. Doğayla iç içe yaşam süren Türkler, onu

bir rakip değil, kendileriyle özdeşleşmiş varlık olarak kabul etmiştir (Erol ve Bozoğullarından, 2021: 145). Türkler, doğadaki uyumu gözlemlemiş ve bunun neticesinde doğa unsurlarının ruhlarının olduğuna inanmıştır (Çelepi, 2020: 11). Doğada meydana gelen pek çok olayı tabiat ruhlarıyla yani iyelerle ilişkilendirmişlerdir.

Türk kültüründe rüzgâr ve türevi hava akımı olaylarının bir iyesi olduğuna inanılmaktadır. Bu iyeler; onlara destek olan, onları gözeten, koruyup kollayan özelliklere sahiptir. Halk, göklerde olduğuna inanılan Tanrı'yı "Allah baba" rüzgârı "Yel baba" ve kameri "Ay dede" şeklinde tanımlamıştır (Yalçın, 1963: 59). Bu nedenle diğer astral unsurlar gibi rüzgâr etrafında da çeşitli ritüeller gerçekleştirilmiştir. "Rüzgâr ya da yelin ruhu ya da hamileri (Yel Baba, Cel Kayıp, Cel İyesi, Haydar vd.) vardır ve onları memnun etmek, rüzgârı ve yağmuru getirir." (Aça ve Yolcu, 2016: 519). Nitekim Silifke'de poyraz esmesi için gerçekleştirilen uygulamalarda "Haydar" adı yâd edilmektedir. Haydar, Hz. Ali'nin adlarından biri olup Çukurova halk kültüründe de rüzgârla ilişkili ritüellerde yer bulmaktadır (Doğaner, 2023: 604).

Doğa ile insanların barınma, giyinme ve beslenme vb. gibi temel ihtiyaçları arasında yakın bir ilişki vardır. Yaşamın devamlılığı açısından doğadaki varlıklar arasındaki uyum ve denge önemlidir. Bu unsurlar arasındaki ilişki ekolojik dengeyi oluşturmaktadır. Ancak son zamanlarda insanoğlu istekleri doğrultusunda bunu görmezden gelerek, doğa üzerindeki hâkimiyetini artırmaya başlamıştır (Kaplan Alptekin, 2022: 984). İnsanoğlunun amacı doğanın hâkimi olmak ve onu istekleri doğrultusunda kullanmaktır. Ancak insan müdahalesinin önemli ölçüde değiştiremediği ya da insan müdahalesine rağmen doğanın galip geldiği durumlar vardır. Böyle durumlarda doğa, insan yaşam alanı olan ilgili coğrafyayı sosyal, beşeri, ekonomik ve kültürel yönden etkiler. Silifke halk kültürü unsurları içerisinde karşımıza çıkan poyraz buna örnektir.

Çalışmada, poyrazın halk kültürü üzerindeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır ve çalışma Mersin'in Silifke ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada veriler görüşme yöntemi ve doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Bu minvalde yörede poyrazın hayvancılık, ziraat, giyim-kuşam, sağlık, mimari, göç, turizm, halk inanışları, ritüellere etkisi ve halk edebiyatı ürünlerine yansımalarına değinilmiştir.

1. Hayvancılık

Silifke'de küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, yer şekilleri ve bitki örtüsüyle yakından ilişkilidir. "Yer şekillerinin engebeli ve eğimli, tarım arazilerinin sınırlı olduğu, maki bitki örtüsü bulunan sahalarda genellikle kıl keçisi yetiştiriciliği yaygındır." (Sarıbaş ve Pınar, 2009: 367). Keçilerin ormana zarar verdiği orman kenarı ve orman içindeki köylerde son zamanlarda koyun yetiştiriciliği de yapılmaya başlanmıştır. Engebenin ve eğimin azaldığı, Göksu deltası gibi çayır ve otlakların bulunduğu alanlarda ise büyükbaş hayvan besiciliği ön plana çıkmaktadır. Yörede, kırsal

kesimlerde neredeyse her evde, hane ekonomisine katkı sağlaması amacıyla küçük veya büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Hayvan yetiştiriciliğinde yer şekilleri ve bitkisi örtüsü yanında iklim koşulları da etkilidir. Nitekim koyun ve keçilerin kırkım zamanlarında yörede poyraz esmesi hayvanların hastalanmasına neden olur. Bu nedenle kırkım zamanında poyraz estiğinde hayvanlar genellikle kuytu yerlere götürülür ve orada yayılmaları sağlanır.

Yörede gökyelin avara (sebze bahçesi) faydalı olduğu gibi poyrazın da davara (keçi, koyun sürüsü) iyi geldiğiyle ilgili bir atasözü vardır: “Gökyel avara; poyraz davara iyi gelir.” Bu söz, iklimle çiftçilik ve hayvancılık arasındaki ilişkiyi gösteren bir tespittir (Arınç, 2011: 151; Yel, 2018: 20). Yaylalarda ve soğuk yerlerde yetiştirilen koyun veya keçiler, hastalıklara karşı daha dayanıklı olmaktadır.

Kış mevsiminde esen poyraz, büyükbaş hayvanların vücut sıcaklığını düşürmekte buna bağlı olarak “soğuklama” hastalığı ortaya çıkmaktadır. Yeme ve içmeden kesilen hayvan zayıflamaktadır. Bu durum pek çok rahatsızlığı ve çeşitli tedavi yöntemlerini beraberinde getirmektedir. Soğuklama olan hayvanın ağzı ve burnu kırmızı toz biberle ovulmakta, bu işlemden sonra hayvanın iyileşeceğine inanılmaktadır (KK-1).

Doğum yapan hayvanların yavrularında soğuğa karşı hassasiyet vardır eğer poyraza çarpılırsa gelişme ve büyüme sorunu yaşar. Bu şekilde olan yavrulara “onsuz” (cılız) denir. Onsuz olan yavruların iyileşmesi için annesinin yanında kalması sağlanır ve üzerleri gerekirse battaniye ile örtülür (KK-1).

Gerek fiziki konumu gerekse de iklimi dolayısıyla tarım ve hayvancılığa elverişli bir konuma sahip olan Silifke’de hayvancılık önemli bir geçim kaynağıdır. İnsanoğlu olumsuz hava olayları ve birtakım durumları kendi lehine çevirerek doğayla uyum içerisinde yaşamayı başarmıştır. Zira hayvancılıkla ilgili insanların geliştirmiş olduğu uygulamalar buna örnek gösterilebilir.

2. Ziraat

Silifke’nin üzerinde yer aldığı Göksu deltası, Göksu nehrinin taşıdığı alüvyonların kıyıda birikmesiyle oluşmuştur. Göksu nehrinin taşıdığı bu alüvyonlar, verimli toprakların oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca yörenin yazları sıcak ve kurak; kışları ılık ve yağışlı Akdeniz iklimine sahip olması vadi üzerindeki köylerde ve Göksu deltasındaki ova köylerinde dört mevsim turfanda meyve ve sebze yetiştirilmesine imkân tanımaktadır. Son zamanlarda örtülü tarımla (sera) ürün çeşitliliği de artmaktadır (Alptekin, 2021: 49).

Silifke’de tarım ürünlerinin kalitesini ve verimini etkileyen faktörlerden biri de poyrazdır. Poyrazın estiği dönemlerde bazen meyve ve sebzeler zarar görmekte ve ürün kalitesi düşmektedir. Çiftçilere göre meyvelerin gelişim ve olgunlaşma döneminde olan “yanıkara” hastalığının

sebebi poyrazdır. Yanıkara olan meyvelerin kabukları kalın olmakta ve meyvelerin de içi olgunlaşmamaktadır (İnceoğlu, 2022: 329).

Ürün kalitesini ve verimini düşüren hastalıklardan biri de “yel vurması”dır. Yel vurması, şiddetli esen rüzgâr sonucunda buğday, arpa vb. ürünlerin başaklarındaki tanelerin dökülerek başaklarda boşluk oluşturması hastalığına verilen addır (Karaduman, 2021: 150). Yetiştirme zamanındaki bitkileri vurarak bitkinin içinin boş olması hâline ayrıca Silifke’de “gavuz” adı verilir (KK-2). Derleme Sözlüğü’nde gavuz, içi boş ceviz (Türk Dil Kurumu, 1993b: 1938) olarak izah edilmesine rağmen yörede yetiştirme zamanında poyraz vurması sonucu içi (taneleri) boş olan buğday, arpa, nohut, mercimek için de kullanılmaktadır.

Silifke’nin 6-7 kilometre kuzeyinde Göksu vadisi üzerinde yer alan Bükdeğirmeni köyünde halkın çoğunluğu tarımla uğraşmaktadır. Verimli topraklara sahip bu yerde yazları halkın poyrazla mücadelesi söz konusudur. Göksu nehrinin kış boyunca taşımış olduğu kumlar yaz mevsiminde poyrazın çıkmasıyla çiftçilere sıkıntı yaşatmaktadır. Temmuz-ağustos aylarında vadiden gelen poyraz, nehrin kıyısındaki kumları yaklaşık 2-3 metre yüksekliğe çıkarmakta ve tarım alanlarına taşımaktadır. Kıyıdaki tarım alanlarındaki patlıcan, biber, kavun, karpuz, yer fıstığı tarlalarındaki ürünler poyrazın taşıdığı kumlardan zarar görmekte, bir kısmı kum yığınlarının altında kalmakta, çoğunluğunun ise yaprakları ve çiçekleri zarar görmektedir (KK-2).

Poyrazın esmeye başlamasıyla neredeyse bütün bitkiler zarar görmektedir. Bitkilerin dalları kırılmakta ve yaprakları dökülmektedir. Aynı şekilde bitkilerin ürün miktarında azalma, kalitesinde düşme vb. olumsuz etkiler de görülmektedir. Poyrazın Göksu vadisindeki zirai faaliyetler ve bitkiler için olumsuz etkilerinin yanında olumlu tarafları da vardır. Belli dönemlerde esen poyraz, bitkilerin tohumlarını farklı yerlere ulaştırmakta ve bitkilerin tozlaşmasını sağlamaktadır. Rutubetin yoğun olduğu dönemlerde esen poyraz, nemi bertaraf etmektedir. Kuru hava, rutubetin bitkiler üzerinde oluşturduğu mantar ve küf hastalıklarının giderilmesini sağlamaktadır (İnceoğlu, 2020: 69).

Ekinlerin kelle (başak) çıkarmasına yakın zamanlarda yağmurun veya çiyin çok yağması ekinler üzerinde “kınacık” hastalığına neden olmaktadır. Bu durumda çiftçiler açısından poyrazın esmesi elzemdir. Böyle zamanlarda çiftçiler farklı alternatif yollara başvurmaktadır. Bunlardan biri de “poyraz çağırma” ritüelidir. Poyrazın başlaması için bir kargı (kamış) üzerine yörede yaşayan kırk tane kösenin adını (Köse Ahmet, Köse Veli, Köse Hüseyin...) söyleyerek kamışı kerterler (çentik atarlar). Sonra da bu kamışı açık bir alanda yakarlar. Kamışın yanmasıyla poyrazın başlayacağına inanılır (İnceoğlu, 2020: 206).

Silifke’nin en çok yağış aldığı dönem mart-nisan aylarıdır. Bu aylar, aynı zamanda çiftçilerin tarlalarını sürüp yazlık sebze ve meyvelerini dikecekleri dönemdir. Bu dönemde sürekli yağmur yağması çiftçiler

açısından olumsuz bir durumdur. Bir araya gelen çiftçiler yağmurun durması, poyrazın esmeye başlaması için kamış yakarlar (KK-1).

Kış aylarında çiftçileri endişelendiren durumlardan biri de don olayıdır. Don olmasıyla birlikte hem bitkiler hem bitkilerin üzerindeki meyve ve sebzeler zarar görmektedir. Çiftçiler don olmasını önlemek için bahçelerinin muhtelif köşelerinde kamış yakarlar çünkü kamış yakılınca poyraz eseceğine ve poyrazın donu önleyeceğine inanılmaktadır (KK-3).

Biçerdöver ve patozun olmadığı dönemlerde Silifkeli çiftçiler için harmandaki sap ve samandan buğdayın ayrılma sürecinde rüzgâr/yel önemli bir yere sahipti. Yelin esmediği durumda çiftçiler yelin esmesi için poyraz çağırma ritüelinde olduğu gibi bazı uygulamaları icra etmişlerdir. “Beklerdik yel essin de atalım diye. Yel yoksa hemen bir keloğlan yapardık. Bir çöp dikerdik yere, ince ipliğe bağlanmış bir başak sapı bağlar asardık oraya. Yel ne taraftan eserse o tarafa da vururduk harmanı.” (Deveci, 2003: 28). Harman savurma sırasında yel durduğunda ise çiftçiler tarafından “Haydar Haydar!” diye yel çağrılmaktadır (Deveci, 2003: 58). Çağırma işlemi gerçekleştikten sonra yelin tekrardan esmeye başlayacağına inanılmaktadır.

Tarım, Silifke'nin önemli geçim kaynaklarından. Bitkilerin ekim-dikim, gelişim ve hasat zamanında poyrazın esmesi çiftçileri endişelendirmektedir. Çünkü poyrazın şiddetli ve uzun süre esmesi bitkilerin gelişimini ve ürün kalitesini etkilemektedir. Poyraz, genel olarak halkın karşısına bir engel olarak çıksa da halk gerektiğinde ondan faydalanmayı bilmiştir. Bu durum doğa-insan ilişkisi bakımından doğadaki olumsuz durumları insanın kendi lehine çevirebilmesini göstermektedir.

3. Giyim-Kuşam

İnsanoğlunun giyim-kuşam kültürünün oluşmasında içinde bulunulan sosyal normlar, inanç ve değer yargıları, yaşanan coğrafya, iklim şartları vb. birçok unsur etkilidir (Karakaş, 2008: 500). Bütün bu unsurlar Silifke giyim-kuşam kültürünün oluşmasında etkili olsa da poyrazın da ayrı bir yeri vardır.

Eski dönemlerde kışlar daha sert geçtiği için erkekler, başlarını Silifke'nin poyrazından korumak amacıyla başlık kullanmışlardır. Erkeklerin giydiği başlığın iki yan ucu, sıcak yaz aylarında başın arka tarafında fiyonk yapılacak şekilde toplanmıştır. Yılın diğer dönemlerinde ise poyrazdan yüzü koruyacak tarzda ön tarafa doğru bağlanmıştır. Kışın sert geçmesinden dolayı bu başlıkların genellikle kuzu yününden örülenleri tercih edilmiştir (Erol, 2012: 18; Balcı, 2023: 14).

Silifke'nin kırsal bölgelerinde tarım ve hayvancılıkla meşgul olan kişiler bel, göğüs ve sırt bölgesini soğuktan korumak için kuşağı bir araç olarak kullanmışlardır. Kuşaklar çapraz göğüs üstünden arkaya, bele dolanır, tekrar öne dolanarak belin üşümesini önler. Kırsal kesimde çeşitli işlerde çalışanlar için kuşaklar baş, göğüs, bel bölgelerini soğuktan korumuş ve insan sağlığına iyi gelmiştir (İnceoğlu, 2020: 79). Yaz mevsiminde vücuttaki teri çekip vücudun aşırı terleyip soğumasını önleyen kuşak, kış

aylarında da bel ve sırt kısımlarının poyraza maruz kalmasını engellemektedir. Kuşakların da kuzu yününden örülenleri daha çok tercih edilmiştir.

İnsanoğlunun giyim-kuşam kültürünün oluşmasında çevresel faktörlerin etkisi vardır. Silifke'nin poyrazından korunmak için takılan başlık ve kuşak bunu örneklemiştir. Aynı şekilde giyim-kuşam eşyalarında kullanılan ham maddeyle coğrafyada yetiştirilen hayvan türü arasındaki ilişki, çevre-hayvan-insan etkileşimine örnek verilebilir.

4. Sağlık

İnsanoğlu, hayatının her döneminde çevre ile etkileşim hâlinde olup çevreden olumlu ya da olumsuz şekilde etkilenmektedir. Çevresel faktörlerin insanlar üzerindeki olumsuz yansımaları hastalıkla sonuçlanmaktadır (Bahar ve Gördes Aydoğdu, 2015: 119). Silifke'de poyraz, halk sağlığı üzerinde olumsuz etkileri yanında olumlu yönleriyle de karşımıza çıkmaktadır.

Kış mevsiminde Göksu vadisini takip ederek Akdeniz'e ulaşan soğuk ve kurutucu hava kütlesi insanların cildi üzerinde çatlama ve yarılmalara neden olmaktadır. Soğuk nedeniyle deride oluşan yarıklar ve çatlaklara "poyrazlanma" denilmektedir (Türk Dil Kurumu, 1993d: 3476). Özellikle el üzerinde oluşan yarıklar ve çatlaklar poyrazın belirtisidir ve poyraz devam ettiği sürece yarıklar ve çatlaklar geçmez. Günümüzde nemlendirici ve cilt onarıcı kremlerle yarıklar ve çatlakların tedavisi yapılırken geçmiş dönemlerde tedavide ateşte ısıtılan püsedden faydalanılmıştır (İnceoğlu, 2020: 73).

Poyrazın halk sağlığı üzerindeki diğer olumsuz etkisi de yüz felcidir. Silifke'de soğuk havada aşırı poyraza maruz kalan kişilerden bazıları yüz felci geçirmiştir. Yüz felci olan kişiler yüzlerine deve yününden yapılan maske takılarak tedavi edilmiştir (KK-1).

"Kengi", genellikle aşırı rüzgâra maruz kalınması sonucunda eklem yerlerinde oluşan ağrılardır (Çetinel, 2019: 178). Kengi, poyrazdan dolayı Silifke'de yaygın görülen hastalıklardandır. Genellikle diz ve dirseklerde şişkinlik şeklinde görülür. Kenginin tedavisi için ağırlı yere kupa vurulur ya da yakı yapıştırılır.

"Kulunç" diğer adıyla "yel girmesi" hastalığı da yörede poyrazla ilişkilendirilmektedir. Sırt kısımlarındaki kürek kemikleri çevresinde oluşan ağrıların poyraz veya rüzgâr çarpması kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Aşırı soğuk havada ve poyrazlı ortamda kalınması bu hastalığın sebebi kabul edilir. Ağrının olduğu yere sobada ısıtılan kiremit taşı konularak kulunç tedavi edilir (KK-1).

Yörede kış mevsiminde ıslak saçla dışarıya çıkıldığında, poyraza maruz kalmanın "sinüzit"e neden olduğuna inanılmaktadır. Sinüzitin belirtileri baş ağrısı şeklinde görülmekte ve tedavi süreci uzun sürmektedir. Sinüzit tedavisi için hastalar yazın denize girerek sinüslerinin boşalmasını sağlamaktadır.

Sağlık açısından poyrazın olumsuz etkilerinden bir diğeri solunum yolu rahatsızlıklarıdır. Öyle ki poyraz çok estiği zaman havadaki nem miktarı azalmakta buna bağlı olarak nefes almak zorlaşmakta ve boğazda kuruluk meydana gelmektedir (İnceoğlu, 2020: 207).

Ağustos ayında poyraz iki-üç gün aralıksız estiğinde yazın sıcaklığıyla birleşir ve kavurucu bir etki yaratır. Poyraz bu şekilde estiğinde neredeyse insanlarda nefes alacak hâl bırakmaz. Bunun sonucu olarak insanlarda baş ağrısı meydana gelir (KK-2).

Poyrazın insan sağlığı üzerinde olumlu etkileri de vardır. Yazın, hava sıcaklığı ve neme bağlı olarak insanlarda bunalma ve sıcağın rahatsız olma durumları ortaya çıkmaktadır. Silifke’de poyrazın esmesiyle insan üzerindeki bezginlik ortadan kalkmakta ve rahatlamaktadır (İnceoğlu, 2020: 69). Yine yörede nemli bölgelerde evlerde rutubet olmaktadır. Bundan dolayı bu evlerde yaşayan insanlarda solunum yolu rahatsızlığı veya romatizmal hastalıklar görülebilmektedir. Poyrazın esmesiyle evdeki rutubet ortadan kalkmaktadır.

Poyraz, Toroslardaki temiz havayı Göksu vadisi yoluyla Akdeniz’e ulaştırmaktadır. Bu yüzden poyraz, temiz havayı Silifke’ye taşıdığı gibi Silifke’de çevreden gelebilecek hava kirliliklerinin de oluşmasını önlemektedir (URL-2). Kış aylarında birkaç gün poyraz estiğinde gökyüzünde yıldızlar çok parlak şekilde görülmektedir. Bunun sebebi poyrazın şehrin üzerindeki kirli havayı temizlemesidir.

Havada meydana gelen değişiklikler insan sağlığını kimi zaman olumlu kimi zaman da olumsuz etkilemektedir. Poyraz da bunlardan bir tanesidir. Poyrazın çoğu zaman olumsuzluğuna odaklanan insanoğluna doğadaki olumsuzluklar içerisinde de olumlu şeylerin olabileceği sezdirilmiştir.

5. Mimari

Bir bölgede inşa edilen yapılar ile iklim koşulları arasında yakın ilişki vardır. Binalar inşa edilirken yağmur, güneşin geliş açısı ve hâkim rüzgâr yönü vb. dikkate alınır. Silifke’de şehir merkezinde ve çevre köylerde hâkim rüzgâr yönü kuzeyden güneye doğrudur. Silifke’de çadırdan çardağa, kerpiç evlerden taş evlere, yeni betonarme evlere kadar çoğunun ön cephesi güneye bakmaktadır. Poyraz, kuzey taraftan geldiği için ev yapımında buna dikkat edilir.

Evlerin kuzey tarafındaki pencereleri neredeyse kış boyunca açılmamaktadır. Gerek ahşap gerekse günümüzdeki pvc pencereler poyrazın şiddetine karşı koyamamaktadır. Poyrazın şiddetinin arttığı gece saatlerinde pencereden gelen uğultular hane halkını rahatsız etmektedir. Öyle ki Atatürk, Silifke’ye düzenlediği ilk gezisinde Hacı Hulusi Açıkbaş’ın evinde misafir olur. O gece Silifke’de çok şiddetli poyraz vardır. Poyrazın uğultusundan dolayı evin kapı ve penceresinden gelen sesler Atatürk’ü

rahatsız eder ve ertesi geceyi Atatürk, Taşucu'nda Hacıpaşazade Sadık Taşucu'nun evinde geçirir (Aslan, 1988: 303).

Yörede inşa edilen kerpiç, taş ve betonarme türündeki evlerin de ön cephesi poyrazın etkisinden dolayı güney taraftadır. Bazı evlerin kuzey tarafta hiç kapısı, penceresi ve balkonunu yoktur. Kuzey tarafta evin penceresinin olması durumunda ise kışın poyrazın şiddetine dayanamayan insanlar bu pencere ve kapıları naylon çakarak kapatmıştır. Poyrazın etkisi yazın da devam etmektedir. Yazın poyraz, Göksu vadisinden sürüklediği toz ve kum parçalarını evlerin kapı ve pencerelerinden içeri atmaktadır. Bu nedenle yazın poyraz estiği zaman mecbur kalınmadıkça kapı ve pencere açılmamaktadır. Mustafa İnceoğlu yöredeki poyrazın şiddetini ve ortaya çıkardığı etkiyi şöyle ifade etmektedir: “Öyle bir eserdi ki, kütülerdi. Tozu dumana, katar altını üstüne çevirirdi. O kadar şiddetli eserdi. Öyle şiddetli poyraz olurdu. Irmağın kenarındaki kumları kaldırır vadinin içinde bir kum bulutu oluşurdu. Abartma falan değil gerçektir.” (İnceoğlu, 2022: 178).

Basit yapılar olarak adlandırabileceğimiz çadırlar, konar-göçer Yörüklerin evleridir. “Çadırların keçi kılından yapılmış olması, çadırın içinin kışın sıcak yazın serin olmasını sağlamaktadır. Çadırlar kıl elyafının yapısal özelliğinden dolayı yağmur, rüzgâr ve sıcaklık geçirmeme özelliklerine sahiptirler.” (Karagöl, 2019: 30). Çadırlar, her ne kadar bütün iklim şartlarına uyumlu olsa da Silifke ve çevresinde çadırlar poyrazın etkilemeyeceği kuytu yerlere kurulmakla birlikte çadırın ön cephesi yani kapı yönü güneye bakmaktadır (KK-1). Çünkü çadırın kapısının hâkim poyraz yönüne bakması çadırın kolayca yıkılmasına neden olmakla birlikte poyrazın etkisiyle oluşan toz toprağın çadırın içerisine girmesine neden olmaktadır.

Yarıgöçerlerin yaylalardaki barınaklarından biri de talfardır. Basit bir barınak olan talfar (çardak), genellikle ağaç karaltısına yapılmaktadır. Bu yapılar, göçebelikte yerleşik yaşama geçişin ilk başlangıcını oluşturmaktadır (Alptekin, 2014: 9). Barınağın yapım aşaması ve inşa yerinin belirlenmesi şöyledir: “İlk önce dört direk dikilir, birbirine bağlar atılır. Bağların arası yeşil ağaç dallarıyla örülür. Giriş tarafı güneye bakar ve önü açık olur. Girişin güneye bakması, Silifke'nin meşhur poyrazındandır.” (İnceoğlu, 2020: 29).

Yörede basit yapılardan modern yapılara hepsinin cephesi poyrazın esiş yönü dikkate alınarak inşa edilmiştir. Poyrazın esiş yönü kuzey-güney istikametinde olduğu için evlerin kapı, pencere ve balkonları daha çok güney tarafta yer almaktadır. Bu durum iklim-yapı ilişkisi ve doğa-insan etkileşimini örneklemekle birlikte insanın doğaya kafa tutmayıp gerektiğinde boyun eğmesi gerektiğine dikkat çekmektedir.

6. Göç

Yörede göç, yaylacılıkla aynı anlama gelmekte olup havaların ısınmasıyla sahil kesimden yaylalara; havaların soğumasıyla ise yaylalardan sahil kesimlere doğru gerçekleştirilmektedir. “Mevsimsel göç hareketi olan

yaylacılıkta yer değiştirme hareketi, kiş ve yaz mevsimlerinde belirli zaman aralıklarında yapılmaktadır.” (Alptekin, 2023: 69).

Bir dönem Toroslardaki Yörüklerin halk takviminin ve buna bağlı olarak göçün belirlenmesinde ana etmen poyraz olmuştur. Hasanaliler Yörüklerinden Mustafa Ünlü, ağustos ayının yirmisinden sonra Çan Dağları’ndan gelen bir iniltiden (uğultu) sonra poyrazın başladığını, poyrazla beraber sahile doğru göçün gerçekleştiğini ifade etmektedir. “Dağda bu uğultu çıktı mıydı bubam ‘Gayrı yaylanın tadı kalmadı.’ derdi. Göç hazırlığına başlardık. Hazırlıklar yapılır, yükler yüklenir sehil bulunurdu. Biz de o dağa bir isim koymuştuk: ‘Yörük Kaçıran’. O uğultu bizi ordan koparırdı.” (İnceoğlu, 2022: 178).

Daha alçak kesimlerdeki yaylalardan göç, eylül ayının ilk haftasında gerçekleşmektedir. Gökbelen yaylasını ve daha yukarıdaki yaylaları mesken tutan Sarıkeçili Yörükleri için de poyraz yayladan göçün habercisidir. Mayıs ayının ilk haftalarında Gökbelen yaylasına çıkan Yörükler, eylülün ilk haftasında poyrazın çıkmasıyla yaylalardaki zorlu yaşam koşullarından dolayı sahil taraflarına göç gerçekleştirmektedir. Yörüklerin göç sırasında poyrazla karşılaşmaları ve onunla olan imtihanlarıyla ilgili kısa bir anekdot vardır. Ermenek yakınlarında poyrazla karşılaşan Yörükler ona: “Nerden gelirsin, nereye gidersin?” diye sormuşlar. Poyraz: “Mut uğrağım, Silifke durağım.” demiş ve arkasına bakmadan gitmiş. Bunun üzerine Yörükler göç vakti geldi, diyerek sahil tarafına doğru göçe başlamışlar (KK-2).

Rüzgâr ve türevleri, insanların olduğu kadar hayvanların da yaşamını etkilemiştir. Bahaeddin Ögel’e göre kuşların gelip gitmeleri, rüzgârların esiş yönlerine bağlıdır. “Güneyden esen rüzgârlarla, kuşlar gelirler ve kuzeyden esen rüzgârlarla da kuşlar giderlerdi.” (Ögel, 1995: 300). Yörede yılın belli dönemlerinde esen poyrazlar da göçmen kuşlarla ilişkilendirilmektedir. 15 Eylül-1 Ekim tarihlerinde esen poyraza yöre halkı tarafından “bıldırcın poyrazı” adı verilmektedir. Çünkü bu zamanda göçmen kuş türü olan bıldırcınlar poyrazın yardımıyla İç Anadolu Bölgesi’nden Göksu vadisi boyunca esen poyraz sayesinde Akdeniz kıyılarına inebilmektedir. Yörede bilinen kuşlarla ilgili diğer bir poyraz da “leylek poyrazı”dır. Yine eylül ayı ortalarında kuzeyden esmeye başlayan poyraz beraberinde güneye, Afrika taraflarına göç eden leylekleri de getirir. Gökyüzünde yüzlerce leyleği gören halk, esen rüzgâra “leylek fırtınası”, “leylek poyrazı” gibi adlar vermiştir. Poyrazla ilişkilendirilen diğer bir kuş göçü de kırlangıçtır. Mart sonu, nisan başlarında esen poyraz beraberinde kırlangıçları da getirir. Kırlangıç görünmeye başladığında ise esen rüzgâra “kırlangıç poyrazı”, “kırlangıç fırtınası” gibi adlar verilmiiştir (KK-1).

Yörede mevsimlik göç hareketinde poyraz önemli bir unsurdur. Poyrazın estiği dönemler halk takvimine de yansıyarak göçün başlama ve bitiş tarihlerini belirlemiştir. İnsanoğlu göçü bilinçli bir şekilde, hayvanlar ise içgüdüsel olarak gerçekleştirmektedir. Doğadaki bu eylem, insan-hayvan ve doğa üçlemesinin bir uyum içerisinde olduklarını göstermektedir.

7. Turizm

Silifke, Akdeniz'e kıyısı olması hasebiyle özellikle yaz mevsiminde birçok yerli ve yabancı turiste ev sahipliği yapmaktadır. İlçenin köklü bir tarihi geçmişe sahip olması, burada yaşamış medeniyetlere ait tarihi yapılar, yerli ve yabancı turistleri çekmektedir. Bunun yanında iklimin ve coğrafyanın sağladığı birçok özellik Silifke'nin turizm potansiyelini artırmaktadır.

"Sahip olduğu turizm kaynaklarıyla Silifke, kıyı turizmi ile birlikte kültür ve inanç turizmi, arkeoloji turizmi, kırsal turizm, agro-turizm ve eko-turizm (doğa yürüyüşleri, yayla turizmi, mağara turizmi, akarsu, kano ve rafting, kuş gözlemciliği, av turizmi, dalış turizmi, sportif olta balıkçılığı, jeep safari, yamaç paraşütü, botanik turizmi vb.) için önemli potansiyellere sahiptir." (URL-3).

Silifke, poyrazla özdeşleşmiş bir yer olarak bilinmektedir. İlçenin kültür turizmi hakkında Aklan (2023) tarafından yapılan çalışmada katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcılara "Silifke kültür turizmi denince aklınıza neler gelmektedir?" sorusu sorulduğunda alınan cevaplar arasında poyraz/rüzgâr da yer almıştır. Katılımcılardan birisinin verdiği yanıt şöyledir: "Kilikia dönemine ait tarihi yerler, Ayatekla kilisesi, Taşköprü, Silifke kalesi, Göksu deltası, Uzuncaburç, Çaltıbozkır lavanta tarlası; çilek, susam ve yer fıstığı, rüzgârı, keklığı, yoğurdu ve dünyaca ünlü halk oyunları aklıma geliyor." (Aklan, 2023: 76).

Yine aynı çalışmada, katılımcılara yöneltilen "Silifke'nin Kültür Turizmi Açısından Güçlü Yönleri Nelerdir?" sorusuna ise katılımcılardan birisi "...Poyrazını saymazsak ılıman Akdeniz iklimi, Silifke'de kültür turizminin güçlü yönlerinden biridir. Yaz kış kültür gezileri organize edilebilir." (Aklan, 2023: 83) yanıtını vererek turizm açısından poyrazın olumsuz tarafına dikkat çekmiştir.

Kıyı turizminin en canlı olduğu yaz aylarında poyrazın esmesi özellikle Taşucu-Kum Mahallesi'ndeki ve Susanoğlu'ndaki yerli ve yabancı turistlere zor anlar yaşatmaktadır. Poyraz, sahildeki kumları savurduğu gibi denizi dalgalandırmakta ve sıcak havayla birleşerek kavurucu ve bunaltıcı bir havaya neden olmaktadır. Kamp yerlerindeki karavancılara ve çadırcılara zor anlar yaşatmaktadır. Günübürlük gelen turistler de poyrazın havadaki olumsuz etkisini görerek başka yerlere yönelmektedir. Bu durumda ilçenin turizmi poyrazdan olumsuz etkilenmektedir.

Silifke'de kıyı turizminden kültür ve inanç turizmine, arkeoloji turizminden kırsal turizm ve eko-turizme kadar pek çok alanda turizm canlılığını korumaktadır. Ancak kıyı turizmi ve eko-turizm üzerinde poyrazın olumsuz etkileri söz konusudur. Günümüzde Silifke'de poyraz eski şiddetini yitirse de hâlâ etkisini göstermektedir. "Silifke'de aylık rüzgâr

hızına ait maksimum değer, 3,2 m/sn ile Şubat ayına aittir. Minimum değer ise, 1,7 m/sn ile mayıs ve haziran aylarına aittir.” (Saribaş, 2009: 19).

Silifke, birçok turizm faaliyetinin yapıldığı bir yerdir. Sahip olduğu konumu ve coğrafi özellikleriyle inanç turizmi, yayla turizmi, yamaç paraşütü, akarsu, kano ve rafting, av turizmi, dalış turizmi vb. zengin bir turizm yelpazesine sahiptir. Ancak bunların çoğunluğunun kıyı turizmiyle ilişkili olması, poyrazın ilçedeki turizmi olumsuz olarak etkilemesine neden olmaktadır.

8. Ritüeller

Silifke kültür hayatında tarımın etkisiyle ekim ve hasat; hayvancılığın etkisiyle de hayvanların üreme ve sürüye katılma dönemlerinde çeşitli uygulamaların varlığı görülmektedir. Ritüel olarak adlandırılan ortak nitelik taşıyan bu uygulamalar, bir araya gelen grubu bir kaynaştırmakta, dayanışmayı artırmakta, topluluğun kolektif şuurunu güçlendirmektedir (Karaman, 2010: 232).

Ritüellerin gerçekleştirilme nedenlerinden biri mevcut bir krizi gidermek ya da ortadan kaldırmaktır. Nitekim Silifke’de tarımla uğraşan halkın sıkıntılarını gidermek için yaptığı uygulamalar arasında poyrazı durdurmaya yönelik pratikler yer almaktadır.

Tarım ve hayvancılıkla uğraşan halk için poyraz, zorlu bir sınavdır. Poyraz, hayvancılıkla uğraşanların çadırını yıktığı gibi ortalığı tozu dumana katmakta, hayvan ağıllarını tahrip etmekte ve çeşitli yönlerden insanların hareket imkânını kısıtlamaktadır. Köyün çocukları poyrazın durması için büyüklerinden öğrendikleri şu oyunu icra etmişlerdir:

“Köyün çocukları, hayvancılık yapan her ailenin ahırından deve gübresi ya da koyun gübresi toplarlar. Yağmur duasında olduğu gibi komşulardan buğday alıp kavurga yaparlar. Kavurgayı köyün içinde dolaşırken yerler. Ellerine naylondan yaptıkları birer bayrak alıp, kapı kapı dolaşırlar. Bu arada; ‘Yel yelemes, yel yelemes.’ diyerek koşarlar. Bu oyuna ‘yel yelemes (gelemes)’ denir. Bu uygulama yapılınc poyrazın duracağına inanılır. Bundan sonra poyraz, yine durmazsa evin başındaki çörtleni söküp ırmağa atarlar.” (Alptekin, 2007: 26).

Çocuk oyunlarının bir kısmı, yetişkin dünyasının taklidi niteliğindedir. Kültürümüzdeki bazı çocuk oyunları, kültürel ve dinî bağlamda, sosyal yaşamın ve inanç pratiklerinin taklidinden beslenen ritüellerle ilişkilidir (Gönel Sönmez, 2023: 203). Yörede oynanan “yel yelemes” oyunu da bir dönem yetişkinler tarafından mevsimlik törenlerde icra edilen ritüellerle ilişkili oyunlardandır.

İlçede poyraz esmeye başlayınca kırk gün süreceğine inanılır. Bitkilere zarar verdiği için tarım ve hayvancılıkla uğraşan halk poyrazın durması için çeşitli pratikler gerçekleştirmiştir:

“Poyrazın kesilmesi isteniyorsa iki evlilik yapmış bir kadının ocağından sacayağı, ondan habersizce alınarak ırmağa atılır ya da kadının evinin arkasına çatal bir kazık dikilir. Ayrıca dul bir kadının

evinin arkasında bulunan sacayağının içinden bir köpek yavrusu geçirilir. Bu sayede poyrazın duracağına inanılır.” (Alptekin, 2007: 25).

Harman zamanında yelin fazla esmesi ise çiftçiler için bir sorundur. Çünkü yel, savrulan saman ve buğdayı uzaklara sürükleyebilmektedir. Harman yerinde çiftçiler, yelin yavaşlaması için dua ederler ancak asla durmasını istemezler. Çünkü yelin durması istendiği takdirde tamamıyla duracağı ile ilgili inanış vardır. Çiftçiler tarafından yel için asla “dur-” fiili kullanılmaz. Bunun için harman yerinde genellikle “rüzgâr/yel kaldı” derler. “Şeytan gulağına gürşun galdı, yel galdı.” (Deveci, 2003: 28).

Poyrazı durdurmak için yapılan uygulamalar yanında poyraz esmesi için yapılan uygulamalar da yörede hâlâ gerçekleştirilmektedir. Silifke'nin en sıcak dönemi temmuz ayıdır. Temmuz ayı için “Eyyampuf” denir, çünkü bu ayda hiç rüzgâr esmez (Ağcalar, 2009: 220). Çöl sıcakları, nemin de etkisiyle bunaltıcı bir hava meydana getirir. Bu durumda insanlar poyrazın esmesi için bazı uygulamalar yaparlar. Bu uygulamalardan biri şöyledir:

Yörede sıcak havalarda poyrazın başlaması için biraz saf olan kişilerden Allah'a yalvarması istenir. Çünkü saf kişinin kalbinin temiz olduğuna ve Allah katında bütün dileğinin kabul olacağına inanılır. Saf kişi, poyrazın esmesi için Allah'a dua ederken alttaki tören tekerlemesini söyler:

Oğlum ocakta,

Kızım kucakta,

Yetiş, ey yel yetiş!

Haydar, Haydar, Haydar! (İnceoğlu, 2020: 212).

Poyraz esmesi için gerçekleştirilen duadan sonra söylenen tekerlemede Türk Dünyası'nın tamamında olduğu gibi rüzgâr iyesine hitaben “Haydar” adı zikredilmektedir.

Silifke'de poyraz estirmeyle ilgili diğer uygulamalar daha çok tarımla uğraşan halk tarafından gerçekleştirilmektedir. Yıl içerisinde fazla yağmur yağdığı zaman, mahsuller zarar görebilmektedir. Ürünlerin zarar görmesini önlemek veya en aza indirmek için ilk çocuğu erkek olan aileler çocuklarını poyraz estirme ritüeli için görevlendirirler. Erkek çocuğu yağmurlu havada donunu sıyırıp k...ını açarak bağırır:

Ben anamın ilkiyim

Dağlardaki tilkiyim

Ben açıldım, sen de açıl (İnceoğlu, 2002: 62).

Erkek çocuğu bu tekerlemeyi söyledikten sonra havanın açılacağına ve arkasından poyraz başlayacağına inanılmaktadır.

İlkbaharda yağmurun aşırı yağması durumunda çiftçiler tarlalarını süremez ve yazlık sebze fidelerini dikemezler. Çiftçiler için yağmurun durup toprağın kurumasına katkı sağlayacak yardımcı unsur poyrazdır. Poyrazın birkaç gün esmesi hava ve topraktaki nemi azaltmakta, toprağın sürülebilecek hâle gelmesini, ekim ve dikime uygun olmasını sağlamaktadır.

Çiftçiler poyrazın esmesi için şu uygulamayı gerçekleştirirler: Bir kamış temin edilir. Kırk tane köse ismi söylenerek kamış üzerine kertik (çentik) yapılır. Bu kamışın yakılmasıyla birlikte poyraz çıkacağına inanılır. Bu nedenle çiftçiler tarafından her zaman kamış yakılmaz (İnceoğlu, 2002: 62).

Silifke’de çiftçiler için poyrazın elzem olduğu zamanlardan biri de harman kaldırma dönemidir. Poyrazın başlamasını isteyen halk ya süpürge ya da kamış yakar. Öyle ki süpürge ya da kamış yakıldıktan kısa bir süre sonra poyrazın eseceğine inanılır. İnanışa göre, ev süpürülürken süpürgeye içine şeytan girermiş. Süpürge yakılınca da şeytan yanmaya başlar ve bunun sönmesi için de poyraz esmeye başlanmış (Alptekin, 2007: 26).

Çocuklar, poyrazın başlaması ve durması için oyunlar oynamaktadır. Poyrazın başlaması için harman zamanında “yeldirme”, poyrazın durması için ise “yel yelemez” oyunu oynanmaktadır. Bir dönem yetişkinler tarafından mevsimlik törenlerde icra edilen sonra da çocuklar tarafından oynanan bu oyunlar günümüzde neredeyse unutulmuştur. Yeldirme oyunun kurgusu şöyledir:

Sabah başlayıp akşama kadar devam eden bu oyunda çömçe gelin¹ gibi değnekten bir gelin yapılmaktadır. Çocuklar arasında en güçlü olanı kukla gelini taşıırken diğerleri de ellerindeki kovalarla çadır, çardak ve evleri ziyaret ederek buradaki insanlardan pilav, çörek yapacak malzeme (un, bulgur, yağ, küncü vb.) toplar. Aile büyükleri, çocukların akşama kadar topladıkları malzemeleri bir araya getirip yemekler yapar ve çocuklara yedirir. Bu oyun icra edildikten sonra yel çıkacağına inanılır. Çocuklar çadır, çardak ve evler arasında dolaşırken şu tekerlemeyi söyler:

Yel yelemez, yeldiriver

Cavır kızının fesini aldıriver (İnceoğlu, 2002: 59).

Silifke’de tarım ve hayvancılık önemli bir geçim kaynağı olduğu için doğaya yön verme, doğayı kontrol altına alma gibi çeşitli amaçlar etrafında ritüeller gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalar icra edilirken yetişkinlere ve çocuklara çeşitli görevler düşmektedir. Çocukların dâhil oldukları uygulamalar oyun gibi görünse de, onların doğayı yakından tanınmasını ve sosyalleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca çocuklarda doğa sevgisi, doğa bilinci, doğayı koruma vb. değerleri kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır.

9. Halk İnanışları

Halk inanışları, ilkel insanın çevresinde olup bitenleri yorumlaması ve anlamlandırma neticesinde oluşmuş uygulama yahut inançlar bütünüdür (Açar, 2021: 87). Silifke’de poyraz önemli bir kültür ögesi olduğu için bununla ilgili birçok halk inanışı vardır. Poyraz ve rüzgârla ilgili tespit edilen inanışlar şunlardır:

¹ “Çömçe gelin için ağaçtan yapılmış büyük bir kepçenin başı ile sapının birleştiği yere çapraz olarak bir değnek bağlanarak kol yapılır. Buna bir kız çocuğunun elbisesi giydirilir, baş kısmına da başörtüsü bağlanarak âdeta bir gelin canlandırılır.” (Şimşek, 2003: 80).

- Saçkara Yörüklerinde deve, yönünü hoyraza/poyraza dönerse o yıl kışın şiddetli olacağına inanılır (Karaduman, 2021: 344).
- Silifke'de poyrazın tek rakamlı günlerde eseceğine inanılmaktadır. Yani bir, üç, beş, yedi, dokuz, on bir vb. (İnceoğlu, 2020: 207).
- Silifke'de yağmur yağdıktan sonra poyraz çıkacağına inanılır (KK-2).
- Develer uzun süre bağırırsa şiddetli rüzgârın başlayacağına ya da yağmur yağacağına inanılır (Ağcalar, 2009: 132).
- Rüzgâr çok eserse o yıl kışın uzun süreceğine inanılır (Ağcalar, 2009: 210).
- Kış mevsiminde yıldızlar çok parlak olursa poyraz eseceğine inanılır (Ağcalar, 2009: 210).
- Romatizma hastalarının dizleri sızlarsa yağmur yağacağına ya da poyraz eseceğine inanılır (Ağcalar, 2009: 211).
- Esen poyraz, tabiattaki nesne ve bitkilere temas ettiğinde çıkardığı sese göre çeşitli yorumlamalar yapılır (KK-3).
- Kargı (kamış) yanınca poyraz çıkacağına inanılır (Deveci, 2003: 119).
- Vefat eden kişi defnedilirken yağmur yağarsa günahının az; poyraz eserse günahının çok olduğuna inanılır (KK-1).
- Poyraz eserken ıslık sesi çıkarırsa ölüm meleğinin dağ başlarında ıslık çaldığına inanılır (KK-1).

10. Halk Edebiyatı Ürünleri

Halk edebiyatı ürünleri; sözlü gelenekte halkın ortak yaratımı ürünlerdir. Bu ürünler ortaya çıktığı ve yayıldığı bölge veya çevrenin kültürel dokusundan izler taşır. Silifke halk kültüründe karşımıza çıkan bu ürünlerde poyraz belirgin motif olarak yer almaktadır.

Atasözü ve deyimler, ait olduğu dilin söz varlığı unsurlarını yansıtması açısından önemlidir. "Toplumun kültürel kodlarının şifresi diyebileceğimiz söz varlığı unsurları içerisinde toplumun tarihi süreçteki askeri, idari, siyasi vb. yaşam tarzı hakkında bilgiler bulunmaktadır." (Alptekin, 2022: 208).

Silifke halk kültüründe poyrazla ilgili tespit edilen atasözleri şunlardır:

Poyraz esmeden aba giyilmez: Bir olayın gerçekleşmesi başka bir olaya bağlıdır (KK-1).

Hoyraz (poyraz) yügürür, bulut doğurur: Bir olayın gerçekleşmesi için onun oluşmasına vesile olacak başka bir olaya ihtiyaç vardır, anlamında bir atasözüdür (İnceoğlu, 2020: 207).

Poyraz esmeden yaprak kımıldamaz: Bir olayın gerçekleşmesi başka bir olaya bağlıdır (KK-1).

Gökyel avara; poyraz davara iyi gelir: Hayvancılık ve çiftçilikle yöredeki iklim olayları arasındaki ilişkiyi ifade eden bir sözdür (Yel, 2018: 20).

Yağmur erdirir, poyraz endirir (indirir): Yağmur bereketiyle çiftçilerin yüzünü güldürürken, poyraz zarar vererek verimi düşürmektedir (KK-3).

Rüzgârlı günün kuytususu, yağmurlu günün uykusu (iyi olur): Zor zamanlarda ve kötü koşullarda bir sığınak veya rahatlama bulmak önemlidir (KK-1).

Silifke halk kültüründe poyrazla ilgili tespit edilen deyimler şunlardır:

Poyraza çarpılmak: Hazırlıksız poyraza yakalanmak için kullanılır (KK-2).

Ağzını poyraza açmak: Boyundan büyük işlere kalkışanlar için kullanılır (KK-3).

Poyrazın kopması: Poyrazın esmeye başlaması için kullanılır (KK-2).

Poyrazın takılması: Poyrazın şiddetli ve gürültülü şekilde esmesi için kullanılır (KK-2).

Poyraz kütülemesi: Poyrazın şiddetli şekilde esmesi için kullanılır (KK-2).

Poyrazın kalması: Poyrazın durması için kullanılır (KK-2).

Yörede halk edebiyatı ürünleri içerisinde poyrazın yer aldığı diğer bir tür de bilmece dir. Bilmeceler, bazı ipuçlarıyla ve çağrışımlar yoluyla cevaba zemin hazırlamakla birlikte neredeyse hayatta karışılabilir tüm konuları içine alabilmektedir (İçel, 2005: 4). Yöreden cevabı poyraz olan iki bilmece metni tespit edilmiştir:

Kapıyı açar

Kapamadan kaçar (Cevap: Poyraz) (KK-3).

Sesi var, kendisi yok (Cevap: Poyraz) (KK-3).

İçede halk edebiyatı ürünleri içerisinde poyrazın yer aldığı diğer bir tür de fıkradır. Sakaoğlu'na göre fıkra, toplumların eğlenme, öğrenme ve eğitime araçlarından biridir (2013: 70). Silifke halkının poyrazla olan mücadelesi fıkralara konu olmuştur.

Kış mevsiminde poyraz günlerce eser ve aşırı derecede soğuğa neden olur. Bu durumda halkın poyrazı durdurmak için çeşitli çözümler araması fıkraya konu olmuştur. İlgili fıkra Silifke'de birçok köyle ilişkili olarak anlatılsa da en çok Karakaya köyünün halkıyla özdeşleştirilmiştir. Fıkra şöyledir:

“Çok poyraz esiyormuş. Karakayalılar bu poyrazın deliğini kapatıp kurtulalım poyrazdan derler. Dağlara düşerler; ararlar bulurlar bir in deliği. Köyde ne kadar yorgan varsa herkes getirir o deliği doldururlar. Poyraz yine durmaz. ‘Niye durmaz?’ diye şaşarlar. Konuşurlar kendi aralarında. ‘Fılan garının yorganı galmış onu da getirip tıkasaydık, dururdu.’ derler.” (Deveci, 2003: 147).

Poyraz, genellikle gece veya sabaha karşı eser. Gecenin karanlığında tabiattaki nesnelere hareketlendirmesi ve çıkan sesler farklı yorumlamalara

neden olmaktadır. Sabak köyünden bir dede ve ninenin gece esen poyrazla imtihanı bir fikraya konu olmuştur. Fıkra şöyledir:

Sabak köyünden bir nine ve dede davar evinde çadırda kalmaktadır. Poyrazın şiddetiyle çadırın yamacındaki ağaca asılı su kabağından çıkan “vuuğ vuuğ” sesini yaşlı dede ve nine Congalaz Kocası²’nin sesi zannederler. Daha sonra karanlıkta sesin geldiği yerde hayali bir varlıkla mücadeleye girerler. Sabah olup poyraz durduğunda ise mücadele ettikleri nesnenin bir saman selesi, ses çıkaran şeyin ise ağaca asılı su kabağı olduğunu fark ederler (İnceoğlu, 2020: 190).

Poyraz eserken ağaçları sallamakta, tozu toprağa katmakta ve çevredeki nesnelere bir yerlere savurmaktadır. Özellikle hava karardıktan sonra bütün bunlar ürpertici bir ortam oluşturmaktadır. Silifkeli bir köylünün poyrazlı havada kahvehaneye gitmek isterken yaşadıkları aşağıdaki fikraya konu olmuştur:

Silifke’nin dağ köylerinden köylünün birisi akşam vakit geçirmek için kahvehaneye gitmeye karar verir. Hava çok poyrazlıdır ve poyrazın nesnelere temasıyla çıkardığı tuhaf sesler havanın karanlığıyla birleşince korkutucu bir ortama neden olmaktadır. Kadın, kocasına kahvehaneye gitmemesi konusunda ısrarcı olsa da adam gitmek için kararlıdır. Adam, kahvehaneye doğru giderken köşe başında bir kişinin sürekli “gel” işareti yaptığını fark eder. Adam, karanlıktaki görüntüyü tam olarak seçemez. Gördüğü yanlsamanın şeytan olduğunu düşünerek koşa koşa evinin yolunu tutar. Ertesi gün hayvanlarına bakmak için ahıra giderken köşe başındaki karaltının bir ağaç olduğunu, gel işaretinin de ağacın poyrazdan dolayı sallanan dalı olduğunu fark eder (KK-2).

Harman savurmak için rüzgâr olması gereklidir. Harmanını savurmak için yel bekleyen Işıklı köyünde yaşayan bir köylünün başından geçen olay fikraya konu olmuştur:

“Işıklı’nın biri harmanı sürmüş. Malamayı yığmış. Meltem beklemeye başlamış. Yel esecek o da harman savuracak. Ama bir türlü yel esmiyormuş. Beklemekten bıkan Işıklı, şehre inmeye karar verir. Yol kenarındaki harmanın keyine oturur. Başlar araba beklemeye. Az sonra bir kamyon gelir. El kaldırır, biner kamyonun kasasına. Araba hareket eder. Başlar yel esmeye. Hemen arabayı durdurur. İner ama yel kesilir. Bekler, bir kamyon daha gelir. Durdurur, biner. Yine yel çıkar. İner, yine yel kesilir. Üçüncü kamyonun da inip yel kesilince, öfkelenir. Kendi kendine söylenir: ‘Ne zaman arabaya binsem, yel çıkar; arabadan inince de durur. Yarabbi, ne iştir’ der.” (İnceoğlu, 2020: 178).

² Congalaz karısının kocası. Boyu normal bir insanın bir buçuk katı uzunlukta olan, saçı ve sakalı birbirine karışmış, geceleri ortaya çıkıp karanlık ve تنها yerleri kendine mekân edinen, yörede yaramazlık yapan çocukları korkutmak amacıyla tasvir edilen mitik yaratık (KK-1).

Halk edebiyatı ürünleri içerisinde poyrazın yer aldığı diğer bir tür de türküdür. Silifke türkülerinde, özellikle göçebe yaşamın zorluklarından biri olan poyraz motifinin yer aldığı görülmektedir (Erol, 2012: 48). “Silifke Koşması” diğer adıyla “Silifke’nin Poyrazından Yatamaz Oldum” türküsünde poyrazın esmesi yayladan sevgilinin sahil tarafına göç ettiğini âşığa haber vermekle birlikte ova köylerinde yaratmış olduğu olumsuz durumları anlatmaktadır.

“Kalktım geldim İncekum’dan Furma’dan,
Ela gözleri gel gel eder durmadan.
Benim yârim yeni gelmiş yayladan,
Hoş geldine varamadım ağlarım.

Haydi haydi atamaz oldum,
Silifke’nin poyrazından yatamaz oldum.” (Erden, 1984: 15).

Poyraz, Silifke halk kültüründe önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir ve halk edebiyatı ürünlerine de yansımıştır. Atasözü-deyimden bilmeceye, fıkradan türküye birçok edebiyat ürünlerinde kendine yer bulan poyraz, ilçenin tanınmasına, kültürel kodların gelecek nesillere aktarılmasına imkân tanımaktadır.

Öyle ki bahsi geçen edebiyat ürünleri her yaştan kitleye hitap etmektedir. İlgili metinler, onu okuyan ya da dinleyen bireylere kültürel değerlerini öğrenme, yaşadığı coğrafyayı tanıma, geçmiş ve günümüz arasında mukayese yapma vb. fırsatlar sunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Mersin’in Silifke ilçesinde poyrazın halk kültürü üzerindeki etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, poyrazın hayvancılıktan ziraata, giyim-kuşamdan göçe, mimariden halk sağlığına, halk inanışlarından halk edebiyatı ürünlerine kadar birçok kültürel öge üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada tespit edilenler şu şekilde özetlenebilir:

- Poyrazın hayvancılık üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Öyle ki poyrazın sık ve şiddetli estiği zamanlarda hayvanlarda gelişim geriliği ve soğuklama gibi çeşitli hastalıklara neden olmaktadır. Diğer taraftan poyrazın yıl içerisinde orantılı estiği dönemlerde ise hayvanların vücutları hastalıklara karşı dirençli olmaktadır.

- Bitkilerin ekim-dikim, gelişim ve hasat zamanında poyrazın esmesi çiftçiler için olumsuz bir durumdur. Çünkü poyrazın şiddetli ve uzun süre esmesi bitkilerin gelişimini ve ürün kalitesini olumsuz etkilemektedir. Diğer taraftan poyraz, havadaki nemi azaltması yönüyle bitkilerdeki mantar hastalıklarını önlemektedir.

- Giyim-kuşam kültürünün oluşmasında çevresel faktörlerin etkisi vardır. Silifke’nin poyrazından korunmak için takılan başlık ve kuşak buna

örnektir. Kış aylarında bel ve sırt kısımlarının poyraza maruz kalmasını engellemek için kuşak; baş kısmının korunması için de başlık takılmıştır. Yani yörede, giyim-kuşam kültürünün oluşmasında poyrazın belirleyici bir unsur olduğu görülmektedir.

- Poyrazın insan sağlığı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Hava sıcaklığının arttığı dönemlerde poyrazın esmesi havadaki nem oranını azaltması yönüyle insanların rahatlamasını sağlamaktadır. Kış mevsiminde ise İç Anadolu Bölgesi'ndeki soğuk havayı ilçeye taşıyarak birçok hastalığı da beraberinde getirmektedir.

- Yörede, mimari yapının oluşmasında poyraz belirleyici bir unsurdur. Basit yapılardan modern yapılara hepsinin cephesi poyrazın esiş yönü dikkate alınarak inşa edilmektedir.

- İlçede, mevsimlik göç hareketinde poyraz önemli bir ögedir. Poyrazın estiği dönemler halk takvimine de yansiyarak göçün başlama ve bitiş tarihlerini belirleyen bir unsur olmuştur.

- Silifke, birçok turizm faaliyetine ev sahipliği yapmaktadır. Şiddetli estiği dönemlerde poyraz, turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

- Silifke kültür hayatında tarımın etkisiyle ekim ve hasat; hayvancılığın etkisiyle de hayvanların üreme ve sürüye katılma dönemlerinde çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bahsi geçen uygulamaların gerçekleştirilmesinde poyraz da belirleyici olmuştur.

- Değişen yaşam koşullarına rağmen yörede çeşitli konularda halk inanışları varlığını devam ettirmektedir. Bu inanışlar içerisinde poyraz da kültürel bir öge olarak yer almaktadır.

- İlgili coğrafyada ve buna bağlı olarak insan hayatında poyraz önemli rol almıştır. Öyle ki poyraz, halkın ortak yaratım ürünü olan edebiyat ürünlerine yansımış ve atasözü, deyim, bilmece, fıkra ve türküde kendine yer edinmiştir.

Sonuç olarak; günümüzde Göksu vadisi üzerinde inşa edilen hidroelektrik santralleri ve küresel ısınmaya bağlı etmenlerden dolayı poyraz eski tesirini kaybetmiştir. Bu nedenle yörede poyrazla ilgili uygulama ve inanışların çoğunluğu unutulmaya başlanmıştır. 60-70 yaş üstü halk tarafından daha çok bilinen poyrazın Silifke halk kültürü üzerindeki etkisini tespit edip kayıt altına almak bu çalışmanın odak noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aça, M. - Yolcu, M. A. (2016). Halk bilgisinin inanış temelli temsilleri. *Halk Bilimi El Kitabı*, (ed. M. Aça), 416-545, Konya: Kömen.
- Açar, Z. (2021). Halk inanışları ve geleneklerdeki örtük mitoslar: Klasik şiir bağlamında. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 88-106.
- Ağcalar, A. (2009). *Silifke halk kültürü araştırması*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.

- Aklan, Ş. (2023). *Silifke'nin kültür turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alptekin, A. B. (2014). Silifke Yörük kültüründe analar ve Yörük evleri. *Erciyes*, 37 (444), 5-10.
- Alptekin, M. (2007). *Silifke'de eski Türk inançlarının izleri*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alptekin, M. (2021). Silifke halk kültürü ve amatör halk bilimci Mustafa İnceoğlu. *International Journal of Language Academy*, 9(4), 47-63.
- Alptekin, M. (2023). Silifke türkülerinde yaylalara göç. *Savaş-Göç-Kadın (Cumhuriyetin 100. Yılına Armağan)*, (ed.: Ö. F. İncili - M. Kuzgun), 69-81, İstanbul: Kriter.
- Alptekin, T. (2022). Çocuk kitaplarında söz varlığı unsurları: 4. ve 5. sınıflar için "klasiklerimiz" serisi. *Eğitim Bilimlerinde Uluslararası Araştırmalar - II*, (ed. E. Bay), 207-239, İzmir: Serüven Yayın Evi.
- Arınç, K. (2011). *Türkiye'nin kıyı bölgeleri doğal iktisadi sosyal ve siyasal yönleriyle*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi.
- Aslan, İ. (1988). *Silifke tarihi*. Adana: Kemal Matbaası.
- Bahar, Z. - Gördes Aydoğdu, N. (2015). Çevre, sağlık, araştırma ve hemşirelik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8 (2), 119-122.
- Balcı, Y. (2023). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması; Silifke yöresi halk oyunlarının turizme kazandırılması*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çelepi, M. S. (2020). Doğaya uyarlanma stratejisi olarak Orhun abidelerindeki Türk biyoetiği. *Millî Folklor*, 128, 5-18.
- Çetinel, E. (2019). *Erdemli'de halk hekimliği uygulamaları ve inanışları*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Deveci, E. (2003). *Yörük kızı*. Silifke: Sesimiz Ofset.
- Doğaner, A. (2023). Çukurova halk kültüründe yel. *Folklor Akademi Dergisi*, 6 (2), 602-617.
- Erden, C. (1984). *Silifke türkeleri I*. İzmir: Avni Anıl.
- Erol, M. - Bozoğullarından, B. (2021). Ekolojik yaklaşımlar bağlamında Türk mitolojisinde hayvan algısı. *Mitoloji Araştırmaları III*, (ed.: İ. Gümüş), 145-188, Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Erol, O. (2012). *Silifke halk oyunlarında yer alan türkülerin konuları Silifke türkülerindeki motifler ve semboller*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gönel Sönmez, T. (2023). Ritüelden oyuna Uygur çocuk oyunları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11 (37), 203-224.
- İçel, H. (2005). *Batı Türklerinin dörtlüklerden kurulu bilmeceleri üzerinde bir araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- İnceoğlu, M. (2002). *Silifke çocuk kültürü ve çocuk oyunları*. Silifke: Taşeli Vakfı.

- İnceoğlu, M. (2020) *Silifke yaşam kùltürü*. Konya: Tebeşir.
- İnceoğlu, M. (2022). *Torosların sahibi Yörükler*. Çanakkale: Paradigma.
- Kaplan Alptekin, T. (2022). Yaz masalları'nın derin ekoloji bağlamında değeriendirilmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 13(49), 984-1000.
- Karaduman, M. (2021). *Saçıkara Yörüklerinin söz varlığı (Saçıkara, Örnek, Mahmudiye köyleri/ Kadınhanı-Konya)*. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karagöl, S. (2019). *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde çuvallar*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karakaş, A. (2008). Adana yöresi kadın giyim-kuşamında yağlık. *Halk Kùltürü'nde Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, (hızl.: M. Tekin Koçkar), 500-505, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Karaman, K. (2010). Ritüellerin toplumsal etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 227-236.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi II*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özgün, Ö. - Arargüç, M. F. (2024). Derin ekoloji bağlamında Âşık Veysel. *Turcology Research*, 79, 145-151.
- Sakaoğlu, S. (2013). Geleneksel fıkra - modern fıkra. *Millî Folklor*, 25(97), 70-75.
- Sarıbaş, M. (2009). *Silifke (Mersin) ilçesinin beşeri ve ekonomik coğrafyası*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sarıbaş, M. - Pınar, A. (2009). Silifke'de yer şekilleri ile bitki örtüsünün küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığının dağılışına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 367-382.
- Şimşek, E. (2003). Anadolu'da yağmur duasına bağlı olarak oynanan bir oyun: "çömçeli gelin". *Millî Folklor*, 15(60), 78-87.
- Türk Dil Kurumu (1993a). Foyraz. *Derleme Sözlüğü*, C. V, 1878, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1993c). Hoyraz. *Derleme Sözlüğü*, C. VII, 2423, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1993b). Gavuz. *Derleme Sözlüğü*, C. VI, 1938, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1993d). Poyrazlama. *Derleme Sözlüğü*, C. IX, 3476, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalğın, A. R. (1963). Türklerde halk inanmaları ve tabiat: Su, ağaç, dağ ve taş. *Türk Folklor Araştırmaları*, 1(4), 58-60.
- Yel, M. (2018). *Silifke (Mersin) ilçesinde göçebe hayvancılık ve yaylacılık faaliyetleri: Kavra Dağı örneği*. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0klim> (Erişim: 25.05.2024).

URL-2: <https://www.yumuktepe.com/varsaklar-yurdu-silifke-sami-gokturk/> (Erişim: 10.06.2024).

URL-3:

<https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/silifke#:~:text=Sahip%20oldu%C4%9Fu%20turizm%20kaynaklar%C4%B1yla%20Silifke,olta%20bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1%2C%20jeep%20safari%2C%20yama%C3%A7> (Erişim: 10.06.2024).

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Cennet Alptekin, Silifke 1958, okuma-yazma bilmiyor, ev hanımı. (Görüşme: 19.06.2024)

KK-2: Mustafa İnceoğlu, Silifke 1946, ortaokul mezunu, emekli. (Görüşme: 19.06.2024)

KK-3: Ayşe Şimşek, Silifke 1952, ilkokul mezunu, ev hanımı. (Görüşme: 12.06.2024)

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Etik Kurul Onayı, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektörlüğünün 13. 06. 2024 tarih ve E-76062934-044-53478 sayılı kararıyla alınmıştır./ *Ethics Committee Approval was obtained with the decision of the Rectorate of Kilis 7 December University dated 13. 06. 2024 date and E-76062934-044-53478 numbered decision.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayımlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.*